

AVRUPA BİRLİĞİ GENİŞLEMESİ SONA YAKLAŞIYOR*

Avrupa Birliği'nin beşinci ve en büyük genişlemesi, 1 Mayıs itibariyle birinci yılını doldurdu. Geçen bir yılın kısa bir değerlendirmesinin yapıldığı The Economist dergisinde şu hususlar ön plana çıkmaktadır:

- ✓ Birliğe son katılan sekizi merkezi Avrupa ülkesi on üye, özellikle düşük vergi oranları ve işgücü maliyetleri nedeniyle eski üyeleri ciddi anlamda rekabet baskısı altına soktu. Fransa ve Almanya başta olmak üzere vergi ve ücret rekabetinden rahatsız olan eski üyeler, on yeni üyeyi "sosyal damping" ile suçluyorlar.
- ✓ Yeni üyeler, İngiltere'nin piyasa liberalizasyonu, vergi rekabeti, yetki devri (subsidiarite) ve Amerika ile yakın ilişkilerden yana yaklaşımını destekliyor. 2007 yılında üye olması beklenen Romanya, Amerika ile yakın ilişkilerin en büyük destekçisi olacak.
- ✓ Bir yandan son genişlemenin getirdiği değişiklikleri sindirmeye çalışırken bir yandan da anayasasını hayata geçirme çabaları içinde olan Avrupa Birliği, artık yeni genişlemelere sıcak bakmıyor. Komşu ülkelere istikrar ihraç etmenin bir yolu olarak algılanan genişleme, artık daha çok bu ülkelere istikrarsızlık ithal etmek olarak görülmeye başlandı.
- ✓ AB, bu yılın sonuna doğru Türkiye ile üyelik müzakerelerini başlatacak ancak bu müzakereleri tamamlama yönünde ciddi bir niyeti yok.
- ✓ Son dönemin en önemli gündem maddesi olan Anayasa'nın Fransa'da reddedilmesi durumunda AB'nin yeni bir şekil alması sözkonusu. Fransa, Birliğin kurucusu durumundaki altı üyeyi kapsayacak "çekirdek Avrupa'yı oluşturma çabası içine girebilir.

* The Economist dergisininin 30 Nisan tarihli sayısından Nil Karaca tarafından özet çevirisi yapılmıştır.

AB Genişlemesi Sona Yaklaşıyor

Avrupa Birliğinin beşinci ve en büyük genişlemesi, 1 Mayıs itibariyle ilk yılını doldurdu. Genişlemenin yıldönümü nedeniyle 30 Nisan tarihli The Economist dergisinde yer alan özel raporda, Avrupa Birliği'nin genişleme sürecinin sonuna geldiği ifade ediliyor. Raporda, son olarak Mayıs 2004'te on yeni üyeyi içine alan Birliğin artık kapılarını yeni üyelere kapatma ihtimalinin yüksek olduğu ifade ediliyor.

Avrupa Birliği'nin genişlemesinin sonuna geldiğini söylemek yanlış olmaz. Geçtiğimiz yılın Mayıs ayında üye olan sekizi merkezi Avrupa ülkesi olmak üzere on yeni üye, dahil olmak için ne kadar çabaladıklarını unutarak artık kapısından girmiş buldukları Avrupa Birliği'ne üyelik önemsizmiş gibi bir tavır sergiliyorlar. Eski üyeler ise yeni üyelerin tek pazara soktuğu düşük vergi oranları ve ücretler nedeniyle son genişlemeyi bile henüz sindirememiş durumdadır ki yeni bir genişlemeye doğal olarak hiç de sıcak bakmıyorlar.

Yeni üyelerin memnuniyetsiz hallerine bakılarak Avrupa Birliği tarihinin en büyük genişlemesi olan son genişleme dalgasının boşa gittiği düşünülebilir. Yeni üyeler içinde üyelik heyecanını sürdüren tek ülke Slovakya.

Aslında geçen yılki genişleme beklenenlerin aksine hem yeni üyeler, hem de Birlik açısından oldukça başarılı sonuçlar doğurdu. Brüksel'deki Avrupa Birliği kurumlarının işleyişinin çıkmaza girmesi beklenirken her şey yolunda gitti. Yeni üyelerin ekonomileri, mevcut üyelerin iki ila dört katı kadar bir hızla sağlıklı bir büyüme kaydetti. Oysa bu ülkelerin sanayilerinin AB düzenlemelerinden dolayı bunalıma girmesi ve piyasaların açılması nedeniyle tarım sektörlerinin büyük zarar görmesi bekleniyordu. Polonya başta olmak üzere yeni üyelerin birçoğunda üreticiler sınırların kalkması ve ihracatın kolaylaşması nedeniyle büyük kazançlar elde ederken çiftçiler de teşviklerden ve yeni talepten en iyi şekilde faydalandılar.

Merkezi Avrupa ülkelerinin vatandaşlarını tedirgin eden tek problem kendilerini bazı açılardan Birliğin ikinci sınıf vatandaşları gibi hissetmeleri. Bu vatandaşlar, en azından iki yıl daha Schengen pasaportundan mahrum kalırken bir altı yıl da İngiltere, İrlanda ve İsveç hariç AB ülkeleri içinde işgücünün serbest dolaşım hakkından faydalanamayacaklar. Tek para sistemine dahil olabilmek için de bir dizi sınav vermeleri gerekecek. Çiftçiler, tarımın yeniden yapılandırılmasını hızlandırmak üzere alınan önlemler çerçevesinde 15 eski üyenin çiftçilerinden daha az doğrudan AB teşviki alacaklar.

Tüm bu sıkıntıların ötesinde yaşamış oldukları komünizm ve geçiş süreçleri sonucunda merkezi Avrupa ülkelerinin ücret düzeylerini batı Avrupa ile paralel hale getirmeleri de uzun yıllarını alacak.

Eski Üyeler		Kat.Tar.	Yeni Üyeler		Kat. Tar.
Belçika		1958	Kıbrıs		2004
Fransa		1958	Çek Cumhuriyeti		2004
Almanya		1958	Estonya		2004
İtalya		1958	Macaristan		2004
Lüksemburg		1958	Latvia		2004
Hollanda		1958	Litvanya		2004
Danimarka		1973	Malta		2004
İrlanda		1973	Polonya		2004
İngiltere		1973	Slovakya		2004
Yunanistan		1981	Slovenya		2004
İspanya		1986			
Portekiz		1986	Üye Olacaklar	Tarih	
Avusturya		1995	Bulgaristan		2007
Finlandiya		1995	Romanya		2007
İsveç		1995	Hırvatistan		2010
			Türkiye		2015

Kaynak: Eurostat

2007 yılında Romanya ve Bulgaristan'ın da dahil olması ile birlikte üye sayısı 27'ye çıkacak olan Birliğin işleyişinde çok fazla değişiklik olması beklenmiyor. 15 üyeli Birlikten farklı olarak sadece toplantı sürelerinin uzaması, Rusya ile ilişkilerin yeni bir boyut kazanması ve İngiltere'nin vergi harmonizasyonuna karşı yürütmekte olduğu mücadelede biraz daha taraftar bulması sözkonusu olacaktır. Asıl sıkıntı, 2007'ye kadar geçecek olan sürede yaşanacaktır.

Avrupa hükümetleri, geçen yıl genişlemenin getireceği sıkıntıları hesaba katmaksızın Avrupa Anayasasını onaylamak gibi ağır bir siyasi sorumluluğun altına girdiler. Anayasa, genel görünüm itibariyle Birliğin işleyişinde bir değişiklik yapmamakla birlikte ayrıntılara bakıldığında her bir ülkenin ucu açık üyelik taahhütlerini yeniden gözden geçirip teyit etmesini gerektiriyor. Anayasanın onayına ilişkin bu süreç Fransa başta olmak üzere tüm üye ülkelerde rahatsızlık yaratıyor. Anayasaya ilişkin en ciddi kuşkuları taşıyan Fransa'da 29 Mayıs'ta yapılacak referandumdan olumsuz sonuç çıkması olasılığı yüksek.

Fransa'nın Hayır'ı Ne Getirecek?

Yeni üyeler Fransa'nın referandum sonucunu merakla bekliyorlar. Fransa hayır derse, Birliğin kurucusu altı ülke ile bir çekirdek grup oluşturma içgüdüğü ile hareket edecektir. Bu da Birliğin genişlemesini riske sokacaktır. Anayasaya yaklaşımı önemli olan bir diğer ülke de İngiltere. Fransa evet dese bile İngiltere'den gelecek bir hayır (ki bu olasılığın yüksek olduğu düşünülüyor) İngiltere'nin Birlikten ayrılması sınırına gelmesine neden olursa daha ciddi sorunlar yaratacaktır.

Piyasa liberalizasyonu, vergi rekabeti, yetki devri ve Atlantisizm* konularında yeni üyelerle aynı bakış açısını taşıyan İngiltere'nin Birliğin dışında kalma sınırına gelmesi, yeni üyeler açısından istenmeyen bir durum olacaktır. Yeni üyelerden Polonya veya Çek Cumhuriyeti için de anayasanın onaylanmaması riski söz konusu. Küçük de olsa bu olasılık bu ülkelerin geleceğini tehlikeye atacaktır. Polonya vatandaşları anayasanın ülkelerinin Birlik içindeki oy hakkını zayıflatacağı endişesini taşıırken Çek Cumhuriyeti Devlet Başkanı Vaclav Klaus, Birlik içinde anayasaya karşı çıkan tek lider.

Fransa'da genişleme, göç ve küreselleşme nedeniyle Avrupa'ya bakış açısı olumsuz bir yöne kayd. 15 üyeli Avrupa Birliğinde kendisini lider hisseden Fransa 25 ve daha fazla üyeli Birlikte bu pozisyonunu kaybetme endişesi içinde. [Türkiye'nin de bir gün Birliğe üye olacağı düşüncesi sadece Fransa'da değil, Almanya ve Avusturya'da da kamuoyunu rahatsız ediyor.](#)

Fransa'nın genişlemeye ilişkin rahatsızlığının tek nedeni Birlik içindeki tarihi liderlik pozisyonunu kaybediyor olması değil. Aynı zamanda yeni üyelerin düşük ücret ve düşük vergiden kaynaklanan rekabet avantajları da büyük devlet ve yüksek vergi modeli uygulayan Fransa için ciddi bir rahatsızlık konusu.

Yeni üyelerin bazılarında vergi yükü incelendiğinde durum daha net ortaya çıkmakta. 2003 yılında Litvanya'da vergi yükü GSYİH'nın yüzde 28.7 idi ve bu oran Fransa'nın 17 puan altında idi. Benzer şekilde Slovakya'da tüm temel vergilere –gelir, kurumlar, KDV-uygulanan yüzde 19 düz oran, tüm bölgenin dikkatini çekti. Fransa, tüm bunları yeni üyeler tarafından gerçekleştirilen bir “sosyal damping” olarak algılıyor.

* Atlantisizm: Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ulusları arasında siyaset, ekonomi ve savunma konularında işbirliğine yönelik doktrin.

Yeni üyeler dış ilişkiler konusunda da AB 15'den daha fazla Atlantik yanlısı bir bakış açısına sahipler. Bu ülkeler, 2003 Irak savaşı öncesinde büyük ölçüde Amerika'yı destekleyerek Fransa Devlet Başkanı Jacques Chirac'ın da tepkisini çekmişlerdi.

Birliğin yeni üyeleri, dış politikada sessiz kalmadıklarını her fırsatta kanıtıyorlar. Polonya ve Litvanya geçtiğimiz yıl Ukrayna'nın turuncu devrimine güçlü destek sağlamışlardı. Slovakya ve Macaristan da Hırvatistan ile katılım müzakereleri konusunda Avusturya ile birlikte çaba harcadı. Çek Cumhuriyeti ise Birliğin Küba ile ilişkilerini yönlendiriyor.

Önümüzdeki iki-üç yıl içinde Birliğe girmesi halinde Romanya, Birliğin en koyu Amerika yanlısı üyesi olacak. Ülkenin geçen yıl seçilen yeni Devlet Başkanı Traian Basescu, gündeminin önceliğinde Washington ve Londra ile yakın temas halinde çalışmak olduğunu açıklayarak Paris ve Brüksel'i gözardı ettiğini ima etmişti. Basescu, ayrıca ekonomiye müdahalesi en az düzeyde olan bir devlet modelinden yana olduğunu belirtti ki bu Fransa'nın devlet planlaması modelinin tam da aksi bir yaklaşım.

Romanya'nın henüz Birliğe üye olmadığı ve Fransa'nın bu ülkenin üyeliğini bloke edebileceği gerçeği düşünülürse Basescu'nun yaklaşımının riskli olduğu söylenebilir. Romanya, komşusu Bulgaristan'la birlikte merkezi Avrupa ülkeleri ile aynı zamanda müzakerelere başlamış, ancak geçen yıl katılıma hazır olmadığına karar verilmişti. Bu iki ülke geçtiğimiz haftalarda imzaladıkları katılım anlaşmaları uyarınca 207 yılının başında Birliğe katılacaklar. Ancak Avrupa Birliği'nin gerekli görmesi halinde üyelik bir yıl daha gecikebilir.

Katılım anlaşmalarının tüm üye ülkeler tarafından onaylanması gerekiyor. Romanya'nın Fransa ile ilişkileri kötüleşmeye devam ederse Fransa Parlamentosu bu ülkenin Birliğe katılmaya hazır olmadığı yönünde karar verebilir. Almanya'da da Hıristiyan Demokratlar Romanya'nın üyeliğini bloke etmeyi planlıyorlar.

Türkiye'yi Dışarıda Bırakmak

Romanya'nın üyeliğine ilişkin tereddütlerin çok daha fazlası Türkiye konusunda yaşanıyor. Birliğin birçok üyesi, aday olarak kabul edilen Türkiye'yi on yıl sonrası için bile üye olarak göremiyor. Bazı çevrelerin endişesi ülkenin dini kimliği ile ilgili. Bir grup, bir İslam ülkesini Birlik içinde görmekten rahatsızlık duyarken bir diğer grupsa bunun yapılabiliğini göstermek adına Türkiye'nin üye olmasından yana. Birlik genelinde Türkiye'nin büyüklüğü ve nispi olarak fakir bir ülke olması bu ülkeye ilişkin endişeleri daha da derinleştiriyor. **Sonuç olarak AB, bu yılın sonuna doğru Türkiye ile üyelik müzakerelerini başlatacak ancak bu müzakereleri tamamlama yönünde ciddi bir niyeti yok.**

Batı Balkanlar'daki ülkeler –Arnavutluk, Bosna, Hırvatistan, Makedonya ve Sırbistan-Karadağ- hazır olduklarında Birliğe üye olmaları yönünde söz aldılar. Ancak bu ülkelerin tümünde iç karışıklıklar sürdüğünden Birliğe katılımları konusunda kendilerine bir tarih verilmiş değil. Bu yıl başlayacak görüşmelerde Kosova'nın durumu netlik kazanmadan ve Sırbistan ve Karadağ arasındaki ilişki sonuçlanmadan bu ülkelerin AB ile ilişkileri ciddi bir boyut alamaz.

Balkanlardaki ülkelere sadece Hırvatistan üyelik müzakerelerine başlayabilecek durumda, ancak AB'nin geçtiğimiz aylarda bu ülkenin müzakerelerin başlaması için ön koşul

olan Lahey Savaş Suçları Divanı ile işbirliği yapmadığına karar vermesi ile müzakerelere başlama şansı zayıfladı.

Ukrayna, henüz AB üyeliği için aday olarak görülüyor. Ancak ülkenin yeni batı yanlısı hükümetinin Rus ve eski Sovyet yönetim modelini terk ederek kararlı ekonomik ve siyasi reformlar uygulamaya başlaması ile birlikte bu ülke ile de katılım müzakerelerine başlanması kaçınılmaz olacak gibi görünüyor. Bu ülkenin de reform sürecini sürdürebilmesi için net bir şekilde AB'ye üyelik perspektifine ihtiyacı var. Polonya başta olmak üzere birçok merkezi Avrupa ülkesi Ukrayna'ya üyelik yolunun açılmasından yana. Bu ülkeler Ukrayna'nın ardından Moldova, hatta son on yıldır hüküm süren diktatör Alexander Lukashenka'yı devre dışı bırakabilirse Belarus'un üye olmasını istiyorlar.

Genişleme Niyeti Ortadan Kalkıyor

Yeni üye olan merkezi Avrupa ülkelerinin genişleme konusundaki bu hevesine karşılık diğer üyeler, balkanları kendi etki alanında gören Rusya'nın tepkisini çekmemek için bu tür bir genişlemeye sıcak bakmıyorlar. Fransa, Rusya'yı diplomatik müttefik olarak görürken Almanya bu ülke ile doğal gaz alışverişi yapmak durumunda. Bu sebeplerle her iki ülke de Birliğin Rusya ile ilişkilerinin iyi olmasını savunuyor. Oysa yeni üyeler, Rusya'yı bir tehlike unsuru olarak görüyorlar.

Avrupa tarihinin en başarılı ve ilgi çeken hareketi olan genişlemenin artık Avrupa Birliği için cazibesini kaybetmesi ironi olarak görülüyor. Birliğin sıcak bakabileceği tek yeni üye güzel kumsalından dolayı Hırvatistan olabilir.

Aslında geçen yılın genişlemesinin de kamuoyunun hilafına rağmen gerçekleştiğini söylemek yanlış olmaz. Eurobarometre'nin 2002 yılında yaptığı bir kamuoyu araştırması Avrupalı vatandaşların yüzde 41'inin aday ülkeler hakkında bilgi sahibi olmak istemediğini, yüzde 76'sının bu ülkelerde yaşamak veya çalışmak istemediğini, yüzde 91'inin ise bu ülkelere hiçbir şekilde yakınlık hissetmediğini ortaya koymuştu.

Tarih, kamuoyuna rağmen 2004 yılında bu ülkeleri Birliğe dahil eden Avrupa hükümetlerini haklı çıkaracaktır. Ancak yine de bu ülkelerin bazılarında liderler, fabrikalarının merkezi Avrupa'nın düşük ücretli ülkelere kayması ile birlikte tedirginlik hissetmeye başladılar.

Merkezi Avrupa ülkelerinin Çin ve Brezilya gibi emeğin ucuz olduğu diğer ülkelerle olan rekabeti kazanması, aslında Avrupa Birliğinin lehinedir. Ama yine de sanayi kapasitesinin Avrupa içinde eski üyelere kayması rahatsızlık yaratmaktadır. Birçok Avrupa ülkesinin yeni üyelerin işçilerine serbest dolaşım hakkı vermemesi nedeniyle doğu Avrupa ülkelerinden bazı işçilerin illegal yollarla batılı işgücü piyasalarına girmesi de yerel ekonomiler açısından fayda yaratsa da ulusal menfaatlere ters düşmektedir.

Batı Avrupa kamuoyunda genişlemenin Birliği sınırları Balkan ülkelerine açma, Avrupa'nın bazı bölümlerinde ücretleri Çin'in düzeyine çekme ve zirvelerde eşitler arasında birinci durumda olan Türkiye'yi kapsama noktasına getirdiği yönünde bir görüş hakim. Bu sayılanlar aslında olumlu şeyler olabilir ancak bazı Avrupa ülkelerinde ne kamuoyu ne de hükümetler henüz bu gelişmelere hazır değil. Kültürel bütünleşme ve ulusal güvenlik konuları endişelere neden oluyor.

Komşu ülkelere istikrar ihraç etmenin bir yolu olarak algılanan genişleme, artık daha çok bu ülkelerden istikrarsızlık ithal etmek olarak görülmeye başladı. 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından batıda gelişen güvenlik anlayışı, geçtiğimiz yıl Birliğe dahil olan ülkelerin bile Schengen alanının dışında tutulmasına neden oluyor. Bu ülkelerin yakın bir gelecekte Schengen alanına dahil olması beklenmiyor.

Sonuç olarak Fransa'nın 29 Mayıs tarihinde yapacağı referandumun sonucu ne olursa olsun bundan sonraki genişleme hiç de kolay olmayacaktır. Birlik şimdiki formunu korursa – ki Fransa'nın hayır demesi durumunda bu mümkün olmayacaktır- karmaşa içindeki ülkelere istikrar ve refah yaymak için farklı yollar aramak durumundadır. Halihazırda Birlik bu tür bir çaba çerçevesinde yakın çevresindeki ülkelere Avrupa normlarına dayalı ekonomik ve siyasi reformlar yapmaları karşılığında parasal ve teknik yardımın yanısıra piyasaya giriş şansı sunmaktadır. Ancak bu yardımlar, yardımı alan ülkeler tarafından dışlanmış olmaları karşılığında kendilerine verilen bir teselli olarak görüldüğünden Birliğe dahil olmak istediklerinde yapmak durumunda kalacakları reformlarla ilişkilendirilmemektedir.

Takip edilecek bir yöntem yeni ülkelerin Birliğe kabul edildiği, ancak uzun bir geçiş dönemi boyunca veya kalıcı olarak Schengen üyeliğinin, işgücünün serbest dolaşımının, tarım teşviklerinin ve anayasal konularda oy hakkının dışında tutulduğu bir iki kademeli bir Avrupa modeli olabilir. Ancak böyle bir model, üye olmak için bekleyen ülkelerin tepkisine neden olacaktır. Gidişat, yeni üye olacak ülkelerin birtakım fedakarlıkları kabul etmesini gerektirecek gibi görünüyor. Çünkü bunun tek alternatifi artık genişleme olmamasıdır.